

Bijlage: cultuurhistorische beschrijving fietsroute 3

Deze bijlage bevat de cultuurhistorische beschrijving van de bezienswaardigheden van fietsroute 3: Rondom Midden-Delfland. De locaties, zie rode volgletter, zijn gemarkeerd op de routekaart van de fietsroute.

A. Hekpijlers Buitenplaats Sion

Op de plek van de woonwijk Rijswijk-Buiten bevond zich de buitenplaats Sion met tuinen en waterpartijen. De buitenplaats beleefde haar bloeitijd van 1710 tot rond 1800, waarna het huis werd gesloopt. Deze pijlers zijn een overblijfsel van de achteringang. De nieuwbouwwijk Rijswijk-Buiten is 'geprojecteerd' op de plattegrond van de buitenplaats. Het wooncomplex 'Syon' is een knipoog naar het vroegere huis. Twee waterpartijen zijn restanten van de oorspronkelijke vijvers. Straatnamen verwijzen naar de buitenplaats. Sion verwijst naar de naam van het klooster 'Heilige Maria op de berg Sion' dat hier stond van 1433 tot 1572, toen het werd afgebroken om te voorkomen dat de Spanjaarden het zouden innemen.

B. Rijn-Schiekanaal

Dit kanaal is de verbinding van de Oude Rijn met de (Nieuwe) Maas en loopt van Leiden via Voorschoten, Leidschendam, Voorburg Rijswijk en Delft naar Delfshaven/Rotterdam. Al in 50 n. Chr. hadden de Romeinen het kanaal van Corbulo, vernoemd naar de Romeinse legeraanvoerder en gouverneur, aangelegd. Dit kanaal liep van Leiden naar Naaldwijk, dat toen nog aan de monding van de Maas lag. Het huidige kanaal volgt deels deze oude waterloop. Tussen Leiden/Leidschendam en Delft wordt meestal de naam (Leidse / Delftse) Vliet gebruikt. Bij het traject rondom de stad Delft wordt het Rijn-Schiekanaal of kortweg Schiekanaal genoemd. Het stuk van Delft naar Delfshaven heet Delftse Schie. Maar ook het gehele traject wordt aangeduid met Rijn-Schiekanaal.

C. Oostpoort

De Oostpoort is de enige overgebleven stadspoort van Delft. Rond 1400 werd in Delft een stadsmuur met acht stadspoorten gebouwd. De stadspoorten waren de enige ingangen van Delft en daardoor goed te verdedigen tegen indringers en vijanden. De Oostpoort bestaat uit een landpoort en een waterpoort die met elkaar zijn verbonden door het laatste restje stadsmuur van Delft.

D. De Kolk / Gezicht op Delft

De Kolk is als haven uitgegraven tussen 1614 en 1620 en is onderdeel van het Rijn-Schiekanaal. Vanaf hier vlakbij schilderde Vermeer in 1660 zijn meesterwerk 'Gezicht op Delft'. De twee stadspoorten op het schilderij: de Rotterdamse Poort (rechts) en de Schiedamse Poort (links) zijn in 1834 resp. 1836 afgebroken.

E. Abtswoudse Bos / Abtswoude

Dit zeer afwisselende gebied met grote oppervlaktes bos, moeras en ruigte, met speel- en ligweiden, wandel- en fietspaden werd aangelegd in 2000. Landschappelijke ruggengraat van het gebied is de meanderende kreek met grote ecologische waarde. Langs de weg Abtswoude liggen karakteristieke Midden-Delflandse melkveebedrijven. Met Abtswoude wordt ook de buurtschap aangeduid. De naam Abtswoude wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde uit 1214. De naam is afkomstig van ene Popta, een kolonist uit Friesland. Hij ontgon een stuk bosrijk en moerassig gebied tussen Delft en Kethel, dat naar hem Popta's Wolde of Popta's Woud werd genoemd. In de loop der eeuwen werd deze naam verbasterd tot Papsouw. En dat werd Abtswoude, waarschijnlijk mede onder invloed van de aangrenzende ambachtsheerlijkheid, later gemeente Abtsregt. Die naam verwijst naar de abt van Egmond, die grond in deze omgeving bezat.

F. Kethel

De Dorpskerk staat op een heuvel, een hoog deel van een kreekkrug. De kerk stamt uit de dertiende eeuw en was oorspronkelijk een katholieke kerk. Sinds eind zestiende eeuw is het een hervormde kerk. Op de vier-sprong staat een prachtige dorpspomp. Hij staat hier sinds 2012, na honderd jaar terug van weggeweest. De oude pomp leverde drinkwater dat via een leiding uit de Poldervaart kwam. In 1914 verdween de pomp omdat het dorp werd aangesloten op het drinkwaterleidingnetwerk van Schiedam. Maar bewoners wilden de pomp terug in het dorpsbeeld en hielden een inzamelingsactie. Gelukkig bleken de gietvormen van de pomp nog te bestaan. De pomp kon opnieuw worden gegoten. Dit kleine dorpje is de naamgever van de "Ketheltunnel" en het drukke verkeersplein "knooppunt Kethelplein" in de A4 en A20.

G. Vlaardingen, Oosthavenkade 42, gebouw Hollandia / Museum Vlaardingen

De "N.V. Hollandia, Hollandse Fabriek voor Melkproducten" startte hier in 1892 en leverde melk, boter en kaas. Hollandia werd ook bekend om de blikjes melk die werden geëxporteerd. De melk werd veelal per schip over de Vlaardingervaart aangevoerd vanuit het achterland: Vlaardinger-Ambacht en Delfland, waar veel zuivelboerderijen waren. Het gebouw is

gebouwd in een eclectische, op de neo-Hollandse Renaissance geïnspireerde trant, naar een ontwerp van architect Pleun van der Berg. Hoog in de gevel staan twee Latijnse spreuken: *Labor improbus omnia vincit* (Noest werk overwint alles) en *Nil sine magno labore* (Niets zonder grote inspanning). In 2022 verbouwd tot appartementen. Aan de overzijde is op Westhavenkade 54 het Museum Vlaardingen gevestigd. Hier worden verhalen verteld over de rijke geschiedenis van Vlaardingen, bijvoorbeeld hoe de stad in de Middeleeuwen een belangrijke nederzetting van Holland was. In de haven liggen enkele museumschepen. Op de kade staat de gerestaureerde Stadskraan (<https://www.stadskraanvlaardingen.nl/>).

H. Zuidbuurt

De Zuidbuurt, die overgaat in de Kortebuurt, vormt de oude verbindingsweg tussen Vlaardingen en Maasland. Sommige boerderijplaatsen dateren van de dertiende eeuw. De boerderijen aan de zuidkant van de weg zijn gebouwd op de kleilaag van een kreekkrug. Daarom liggen ze zo'n eind van de weg. Het merendeel van het gebied heeft tegenwoordig geen agrarische functie meer. Op de route zijn heel wat (rijks)monumenten te bewonderen: het hek van Schinkelshoek op Zuidbuurt 79/81, op nr. 34 de Sarijnenhove, de Karperhoeve op nr. 5 en de hekpijlers van boerderij Vliethoff op Kortebuurt 21. Net voorbij de Krabbeplass kruist de zgn. Blankenburgverbinding de Zuidbuurt. Het is de jongste ingreep in het landschap. Een nieuwe snelweg takt af van de A20, gaat deels verdiept, daarna als landtunnel onder de Zuidbuurt door, vervolgens met een tunnel onder Het Scheur en sluit ten zuiden van Rozenburg aan op de A15. De Midden-Delfland Vereniging heeft, samen met andere organisaties, tot aan de Raad van State tegen de aanleg gestreden.

I. Maasland

Het oude centrum is beschermd dorpsgezicht. Het overgrote deel van de panden is gemeentelijk of rijksmonument. Midden in het dorp buigt de Zuidgaag om de Oude Kerk heen. De oudste delen van deze kerk stammen uit ongeveer 1400 en de oudste bewoning ontstond ook rondom deze kerk. De Oude Kerk (tot 1583 de katholieke kerk) staat op een hoge plaats aan de Gaag waar eerder een burch van de Ridderlijke Duitse Orde, een charitatieve organisatie, heeft gestaan.

J. Vieten en Maassluis

Maassluis is rond 1340 ontstaan als Maeslandsluys, een nederzetting bij de uitwaterende sluis in de zeewering, tussen Rotterdam en de Noordzee. Na de afscheiding van Maasland in 1614 ontwikkelde het zich als Maassluis tot vissershaven en vanaf de negentiende eeuw tot belangrijk centrum van de zeesleepvaart. De Noordvliet en de nabijgelegen Middelvliet, die in Maassluis Zuidvliet heet, werden kort voor 1334 gegraven om de waterafvoer vanaf de Vlaardingervaart naar de Maas te verbeteren. Omstreeks 1380 werd voor dit doel nog een derde kanaal gegraven: de Boonervliet.

Het water werd afgevoerd via de Monstersche Sluis, de Wateringse Sluis en sluisen in de Boonervliet (sinds 1928 gemaal H.P. de Zaayer.

K. Weverskade

De naam Weverskade zou verwijzen naar de huisnijverheid die hier werd bedreven. Op de kleigronden in de omgeving was onder andere sprake van de teelt van vlas, waarvan linnen werd geweven.

L. Kassen, kassen en nog eens kassen

Fietsend tussen en langs de enorme kassencomplexen begrijp je waar de naam 'Glazen Stad' vandaan komt. Hier worden op grote schaal tomaten, (snij)bloemen en potplanten geteeld. De glastuinbouw is belangrijk voor de Nederlandse economie. De waarde van de onder glas geteelde producten bedraagt jaarlijks ongeveer 7,7 miljard euro. Een groot deel is voor de export. Er kleven echter ook nadelen aan deze grootschalige tuinbouw: energiegebruik, lichthinder en watervervuiling. Doordat een deel van het licht de kas verlaat via het dak, zien we 's nachts roodgeloze en paarse luchten boven kasgebieden. Deze gloed is op zeer grote afstand waar te nemen, zelfs op foto's vanuit de ruimte. En dat ondanks regelgeving die bepaalt dat kassen een lichtscherminstallatie moeten hebben. Het licht komt door toegestane kieren die ook warmte afvoeren. Mens en dier kunnen hiervan lichthinder ervaren. Daarnaast is de glastuinbouw een grote veroorzaker van watervervuiling. In het Westland worden door het waterschap jaar na jaar te hoge concentraties gewasbeschermingsmiddelen, gif- en meststoffen gemeten in het oppervlaktewater. Het is een onwenselijke situatie dat vervuild water via sloten en vaarten terecht komt in natuurgebieden van Midden-Delfland. Om deze negatieve invloeden te beperken worden verschillende methoden toegepast. Veel tuinders maken inmiddels gebruik van warmtekracht-koppeling (WKK) om het energieverbruik te beperken en tegelijkertijd uitstoot van broeikasgassen te verminderen. De warmte die vrijkomt bij verbranding wordt gebruikt om de kas te verwarmen en de CO₂ wordt uit de uitlaatgassen gefilterd en komt in de kas terecht. Planten gebruiken CO₂ voor de fotosynthese. In een zgn. gesloten kas blijven de ramen van de kas gesloten in combinatie met een uitgebalanceerde energievoorziening.

Andere maatregelen zijn bijv. gebruik van biologische bestrijdingsmiddelen en zuivering van het afvalwater voordat het op het oppervlaktewater wordt geloosd.

M. Voormalig tracé Westlandsche Stoomtramweg Maatschappij

Omstreeks 1912 werd de tramweg vanuit De Lier doorgetrokken naar Maassluis en Delft. In 1925 werd het personenvervoer gestaakt; eind 1967 ook het goederenvervoer. Sinds 1974 is het tramtracé als fietspad in gebruik.

N. Het Kraaijennest

De nadruk bij dit recreatie- en natuurgebied is steeds meer op natuur komen te liggen. In 2021 is de Zuidplas ingericht als rust-, broed- en foerageergebied voor waad- en weidevogels. Hiervoor is een groot deel van de plas nu ondiep water met verspreid liggende eilandjes. Al snel werd het een eldorado voor grutto's, kluten, stelkluten en scholeksters. Oeverzwaluwen broeden in de speciaal aangelegde nestwand. De nieuwe bomenaanplant vervangt de populieren die vanwege hun leeftijd een gevaar voor de omgeving werden i.v.m. afbrekende takken. De kap vond plaats in 2020. De plas kan ook gebruikt worden als calamiteitenwaterberging.

O. Waterberging De Wollebrand (links) – De Zeven Gatën (rechts)

Door de klimaatverandering regent het vaker en harder en wordt de kans op extreem hoge waterstanden groter. Daarom zijn er water- of calamiteitenbergingen aangelegd in de gemeente Midden-Delfland en de gemeente Westland. Een waterberging wordt tijdens zeer hevige regenval ingezet om water tijdelijk op te vangen. Daardoor komt het water in de boezem lager te staan en vermindert de druk op de kaden. Het opgeslagen zoete water helpt tegelijkertijd bij de watervoorziening in drogere perioden. De Wollebrand kan 225.000 m³ water opvangen. Een derde calamiteitenwaterberging ligt in de Woudse Polder. Het gebied **De Zeven Gatën** is een stuk buitendijks land langs het boezemwater de Zweth, tussen de Kromme Zweth en de Zwethweg. De zeven brede sloten (gatën in de volksmond) zijn overblijfselen van waterpartijen. Het gebied behoorde bij de toenmalige boerderij die het dichtst bij de Noordlierweg lag en later Hofzicht werd genoemd.

P. Kromme Zweth / Zwethzone

De Zweth, deels een natuurlijk riviertje en deels gegraven, is onderdeel van de boezem van Delfland. Het was de grens tussen een aantal ambachten, oude bestuurlijke eenheden. De naam 'Zweth' (grens) duidt hierop. De herontwikkeling van de Zwethzone, een smalle strook natuur- en recreatiegebied langs de Zweth, kwam in 2014 gereed.

Het gebied is aantrekkelijk en toegankelijk gemaakt door aanleg van nieuwe wandel- en fietspaden en bruggen. Nog geen tien jaar later dreigt aantasting van het gebied door verbreding en ongelijkvloerse aansluiting van de N211 met de N222 (Wippolderlaan).

Q. Het houten huis

In de Harnaspolder is in de zomer van 2003 een van de oudst bekende permanente nederzettingen van Nederland opgegraven. In de periode van 3600 tot 3300 v. Chr., tijdens de nieuwe steentijd, vestigden zich hier mensen op een duin van 150 bij 50 m, dat één tot twee meter hoog was. De nederzetting was omheind om loslopend vee buiten te houden. De bewoners verbouwden gerst en emmer. Van jagers en verzamelaars werden het primitieve boeren. De foto toont een reconstructie van een houten huis uit die tijd.